

Aneta Klementowska

Przygotowanie szkół ogólnokształcących do realizacji zadań z zakresu orientacji zawodowej

---

Problemy Profesjologii nr 2, 171-182

2006

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

PRZYGOTOWANIE SZKÓŁ OGÓLNOKSZTAŁCĄCYCH DO REALIZACJI ZADAŃ Z ZAKRESU ORIENTACJI ZAWODOWEJ

Streszczenie

W pierwszej części referatu przedstawiono zadania z zakresu prorientacji i orientacji zawodowej, które powinny być realizowane przez szkoły ogólnokształcące (uczyniono to w oparciu o dostępną literaturę). Kolejna część poświęcona została analizie wyników badań przeprowadzonych w 2006 roku wśród uczniów szkół ponadgimnazjalnych na temat sposobów realizacji zadań z zakresu orientacji zawodowej przez pracowników szkół ogólnokształcących. Na zakończenie podano propozycje uczniów dotyczące ich oczekiwań związanych z udzielanymi formami pomocy w zakresie przygotowania do wyboru zawodu.

PREPARING SECONDARY SCHOOLS OF GENERAL EDUCATION TO VOCATIONAL ORIENTATION TASKS

Summary

The first part of the article presents different tasks of vocational pre-orientation and orientation that should be realised by secondary schools of general education (based on the available literature). The next part is devoted to analysis of the research conducted in 2006 among secondary school students on the methods of performing vocational and orientation tasks by the secondary school employees. Finally the proposals of students were quoted referring to their expectations on different forms of advisory regarding the preparation to make the choice of occupation.

Orientacja zawodowa w szkole podstawowej ma istotne znaczenie w procesie racjonalnego kształtowania rynku pracy oraz planowania karier młodzieży. Wprawdzie decyzja o wyborze zawodu jest sprawą przede wszystkim osobistą, ale jej efekt ma również wagę społeczną. Od odpowiedniego wyboru zawodu zaczynają się i w poważnym stopniu zależą późniejsze losy pracownika, a globalnie rzecz ujmując – sytuacja na rynku pracy. Problematyka ta nabiera szczególnego znaczenia w sytuacji bezrobocia, stanu frustracji osób pozbawionych pracy i ich braku pewności siebie (W. Trzeciak, G. Sołtyńska, 1993, s. 5).

Obecnie, w zmieniającej się sytuacji kraju i rosnącego bezrobocia, ważnym problemem staje się odpowiedź na pytanie: – jaką strategię należy wypracować, aby młodzież szkolna mogła w pełni wykorzystywać własne możliwości i kwalifikacje zawodowe, lepiej i szybciej przystosowywać się do sytuacji na rynku pracy? (tamże).

W krajach Unii Europejskiej zauważa się tendencję do akcentowania roli szkół jako instytucji świadczących usługi w zakresie doradztwa zawodowego (chciałabym zwrócić uwagę, iż w omawianiu zagadnień dotyczących Unii Europejskiej stosuje się dla okresu szkolnego terminy poradnictwo, doradztwo zawodowe). Podkreśla się fakt, iż nauczyciele są w stanie poznać osobowość swoich uczniów lepiej niż doradcy pracujący w instytucjach pozaszkolnych. Co więcej dłużej i osobisty kontakt z uczniem pozwala zrozumieć jego rzeczywiste potrzeby i pomóc w ich zaspokojeniu lepiej niż w sytuacji okazjonalnej, zewnętrznej interwencji doradczej. Efektem tego podejścia jest zwiększenie wagi doradztwa zawodowego w wielu szkołach Unii Europejskiej oraz rozszerzenie obowiązków wychowawczych nauczycieli w dziesięciu krajach Unii o zagadnienia związane z wyborem szkoły i zawodu (np. nauczyciel doradca, nauczyciel kariery, szkolne służby doradztwa zawodowego, doradcy kariery oraz psychologowie doradcy, doradca zawodowy) (A. Paszkowska-Rogacz [w:] H. Bednarczyk, J. Figurski, M. Żurek (red.), 2004, s. 186).

Bardzo ważnym potwierdzeniem ogromnej roli poradnictwa zawodowego dla rozwoju społeczeństw współczesnej Europy jest fakt uchwalenia przez Radę Unii Europejskiej w dniu 28 maja 2004 roku Rezolucji dotyczącej *Całozyciowego poradnictwa zawodowego w Europie* (...). Zgodnie z Rezolucją: ... wszyscy obywatele Europy powinni mieć dostęp do usług związanych z poradnictwem, informacją zawodową i planowaniem kariery, na każdym etapie swojego życia, ze szczególnym uwzględnieniem potrzeb jednostek i grup tzw. szczególnego ryzyka. W Rezolucji podkreśla się również zapewnienie usług poradnictwa w systemie edukacji i kształcenia zawodowego, a w szczególności w szkołach, odgrywa zasadniczą rolę w zagwarantowaniu, że podjęte przez młodzież decyzje dotyczące edukacji i planowania kariery zawodowej nie będą przypadkowe. Usługi poradnictwa zapewniają im właściwe wsparcie umiejętności efektywnego samodzielnego zarządzania ścieżkami swojej edukacji i kariery. Dla instytucji edukacyjnych i szkoleniowych poradnictwo zawodowe stanowi także kluczowy instrument poprawiający jakość i proces nauczania (W. Kreft [w:] Pedagogika pracy nr 47/2005, s. 32).

Zgodnie z zaproponowanym w literaturze podziałem rozwoju zawodowego na poszczególne okresy (wg K. Czarneckiego i S. Karasia, 1996) szkoła podstawowa jest miejscem gdzie mamy do czynienia z realizacją zadań zarówno związanych z preorientacją zawodową (klasy I-III), jak i orientacją zawodową (klasy IV-VI).

Szkoły ogólnokształcące (podobnie jak rodzina) realizują szereg zadań w ramach kształcenia przedzawodowego związanych z „wychowaniem przez pracę”. W okresie wczesnoszkolnym (w którym realizowane powinny być zadania z zakresu preorientacji zawodowej) wychowanie przez pracę przejawia się w dwóch formach:

- a) w dochodzeniu przez dzieci do wiadomości o pracy człowieka,

- b) we włączeniu dzieci w nurt prac, głównie porządkowych i wykonywanych na rzecz innych ludzi.

W starszych klasach powinny zostać podejmowane zadania w zakresie prac „samoobsługowych”, porządkowych i prac na rzecz innych osób; produkcyjnych i wytwórczych, organizacji uczniowskiego życia szkolnego. W rezultacie wychowanie przez pracę w szkole ogólnokształcącej powinno doprowadzić do:

- a) opanowania wiedzy o pracy ludzkiej,
- b) zrozumienie istoty i ogólnych właściwości pracy człowieka,
- c) przekonanie o potrzebie i wartości każdej pracy, a więc wytwórczej, twórczej i usługowej,
- d) kształtowanie odpowiedniego stosunku do każdej pracy i jej wyników,
- e) kształtowanie gotowości do podejmowania pracy zgodnie z możliwościami osobistymi i potrzebami społecznymi (Z. Wiatrowski, 2000, s. 138-156).

Szkoła ogólnokształcąca stanowi jedno z ważniejszych ogniw systemu orientacji i poradnictwa zawodowego. Powinna ona realizować, koordynować i być inspiratorem większości zadań z tego zakresu. Współpracując z innymi instytucjami, szkoła może mieć znaczący wpływ na wybór zawodu, kierunku i poziomu dalszego kształcenia swoich uczniów (E. Podoska-Filipowicz, 1996, s. 89). Niestety jednak w szkole można odnaleźć wiele „niedopatrzeń” związanych z:

- niedopracowaniem planów wychowawczych,
- brakami w planowaniu gospodarczym i w przewidywaniu polityki zatrudnienia na danym terenie czy w regionie,
- częstymi zmianami w organizacji szkolnictwa, otwieraniem nowych kierunków w szkołach zawodowych i rzadkie informowanie o nich zainteresowanych,
- brakami w informacji na temat podstaw podziału stanowisk pracy w przedsiębiorstwach i tworzeniem nowych stanowisk i zawodów,
- niedoborami w przygotowaniu nauczycieli do pracy orientacyjnej w szkołach,
- słabą koordynacją działań wychowawczych zmierzających do kierowania losami zawodowymi młodzieży w lokalnym systemie wychowania (A. Kargulowa, 2004, s. 97).

W szkole ogólnokształcącej (szczególnie w szkole szczebla podstawowego) uczniowie spędzają bardzo długi okres swojego życia. Niektórzy przychodząc do szkoły dysponują już pewnym doświadczeniem jeżeli chodzi o wykonywanie pewnych prostych czynności życia codziennego (które zdobyli w domu rodzinnym), inni natomiast są całkowicie nieprzygotowani do wykonywania nawet najprostszyc zadań (często wynika to z nadopiekuńczości rodziców). W takiej sytuacji przed szkołą stoi zadanie

związane z zapoznaniem wszystkich uczniów z wykonywaniem czynności codziennych niezbędnych do właściwego funkcjonowania, a co się z tym wiąże nauczaniem uczniów samodzielności (najczęściej odbywa się to na lekcji techniki).

W szkole podstawowej uczniowie powinni spotykać się również z przedstawicielami poszczególnych zawodów, by poznać specyfikę zadań wykonywanych właśnie przez tę grupę ludzi – w ten sposób kształtuje się postawę uczniów do danych zawodów oraz ludzi, którzy je wykonują. Okres szkoły podstawowej kojarzy się również z pracą na rzecz innych ludzi, środowisk, czy też na rzecz samej szkoły.

Jak zatem widać już od początkowych lat szkoły podstawowej kształtuje się postawę młodego człowieka do pracy zawodowej. W okresie późniejszym – w chwili obecnej są to ostatnie klasy gimnazjum – następuje przygotowanie uczniów do podjęcia pierwszej w swoim życiu decyzji dotyczącej wyboru zawodu i szkoły (w tym okresie zaangażowanie szkoły w realizację zadań związanych z orientacją zawodową uczniów powinno być bardzo duże).

Pełna realizacja zadań z zakresu orientacji zawodowej odbywająca się w ramach szkoły ogólnokształcącej wymaga współpracy między dyrekcją szkoły, nauczycielami poszczególnych przedmiotów, wychowawcami klas, pedagogami szkolnymi. Ponadto powinno istnieć współdziałanie między szkołami ogólnokształcącymi a szkołami zawodowymi, uczelniami wyższymi, poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, urzędami pracy, organizacjami dziecięcymi i młodzieżowymi, służbą zdrowia, zakładami pracy, gdyż tylko wspólne działanie wszystkich organów zajmujących się orientacją zawodową może przynieść oczekiwane rezultaty.

W szkole ogólnokształcącej osobą, która jest najbardziej zorientowana w sprawach uczniów (również zawodowych) jest wychowawca klasy.

Do jego podstawowych zadań z zakresu orientacji zawodowej należy:

- planowanie pracy preorientacyjnej lub orientacyjnej i poradniczej oraz ustalenie z nauczycielami poszczególnych przedmiotów form organizacyjnych, metod i środków oddziaływania stosowanych w ramach tej pracy,
- współdziałanie z radą klasową rodziców,
- systematyczne prowadzenie kart obserwacyjnych uczniów pod kątem ich uzdolnień, zainteresowań i życzeń zawodowych,
- kierowanie uczniów wymagających badań specjalistycznych do poradni psychologiczno-pedagogicznej lub do lekarza,
- zakładanie uczniowskich zeszytów zawodoznawczych i kontrola ich prowadzenia,
- organizowanie indywidualnych i zbiorowych konsultacji zawodoznawczych dla rodziców i uczniów,

- tworzenie klasowych uczniowskich grup zawodoznawczych,
- organizowanie różnych pozalekcyjnych form przygotowania do wyboru zawodu i szkoły,
- zbieranie uwag, i spostrzeżeń nauczycieli co do zainteresowań, uzdolnień, czy też rodzajów trudności w poszczególnych przedmiotach nauczania uczniów danej klasy,
- prowadzenie stałej i systematycznej pracy nad kształtowaniem i rozwijaniem zainteresowań uczniów, pobudzanie i zachęcanie do możliwie realnego konkretyzowania swych planów zawodowych oraz analizowanie ich życzeń zawodowych,
- konsultowanie się z lekarzem szkolnym w sprawach zdrowia swoich uczniów,
- inicjowanie udziału rady klasowej rodziców w realizacji zadań orientacji zawodowej w obrębie klasy,
- zapoznawanie się z życzeniami rodziców w sprawie dalszego kształcenia ich dzieci oraz wymienianie z rodzicami spostrzeżeń i uwag dotyczących możliwości wyboru przez ucznia danego zawodu (S. Szajek, 1989, s. 71).

Niewątpliwie zadania związane z orientacją zawodową uczniów realizowane przez wychowawcę klasy ulegają dodatkowemu rozszerzeniu w okresie dwóch ostatnich klas szkoły gimnazjalnej, czyli w momencie, gdy uczniowie zmuszeni są podjąć pierwszą w swym życiu decyzję zawodową.

Powyżej zwróciłam szczególną uwagę na rolę wychowawcy klasy w przygotowaniu uczniów do wyboru zawodu, jednakże nie można zapominać, iż praca w tym zakresie wszystkich pracowników szkoły składa się na właściwy, oczekiwany efekt końcowy jakim jest oczywiście wybór przez ucznia zawodu zgodnego z jego zainteresowaniami, uzdolnieniami, oczekiwaniami oraz predyspozycjami psychofizycznymi.

Rozwój orientacji i poradnictwa zawodowego w Polsce jest możliwy do realizacji pod warunkiem przyjęcia następujących założeń, uwzględniających trendy europejskie, specyfikę poradnictwa zawodowego, dorobek teoretyczny poradnictwa zawodowego, strukturę nowego systemu edukacji oraz możliwości finansowe resortu edukacji.

- Poradnictwo zawodowe powinno obejmować działaniami wychowawczymi całą populację dzieci i młodzieży na różnych etapach kształcenia;
- W procesie orientacji zawodowej uczeń jest podmiotem oddziaływań wychowawczych, których celem nie jest udzielanie mu jednorazowej porady, lecz przygotowanie go do samodzielnego podejmowania kolejnych decyzji zawodowych i edukacyjnych, a po zakończeniu nauki decyzji wejścia na rynek pracy w oparciu o sprecyzowaną ścieżkę kariery zawodowej,

- Orientacja zawodowa, której celem jest udzielanie uczniom pomocy w podejmowaniu kolejnych decyzji edukacyjnych i zawodowych, powinna być jednym z ważniejszych zadań wychowawczych szkół różnych typów – powinna być ona „wpisana” w plan wychowawczy szkoły;
- Proces edukacji powinien być maksymalnie wykorzystany do realizacji zadań orientacji zawodowej;
- Orientacja zawodowa powinna być realizowana przez nauczycieli wszystkich typów szkół, w tym również szkół zawodowych, wszystkich przedmiotów, bloków programowych i ścieżek edukacyjnych, a przede wszystkim tych, w których zawarte są treści zawodoznawcze;
- Poradnie psychologiczno-pedagogiczne wspierają nauczycieli szkół różnych typów w realizacji zadań orientacji zawodowej, dostarczając szkołom materiałów informacyjnych, szkoląc nauczycieli w prowadzeniu zajęć zawodoznawczych i warsztatów z młodzieżą;
- Szkoły i poradnie mogą spełniać powierzone im zadania, pod warunkiem utworzenia sprawnie działającego systemu informacji zawodowej. Każdy uczeń, nauczyciel, doradca zawodowy, rodzice powinni mieć dostęp do wszystkich informacji na tradycyjnych i nowoczesnych nośnikach (publikacje, programy komputerowe, Internet) potrzebnych do podjęcia decyzji;
- Realizacja tego zadania wymaga zintegrowanych działań wszystkich resortów i instytucji realizujących cele poradnictwa zawodowego, a w szczególności resortu pracy i spraw socjalnych. Współpraca z urzędami pracy jest warunkiem powstania komplementarnego banku informacji zawodowej. Gromadzenie, przepływ i zakres informacji zawodowej powinien być przedmiotem wspólnych ustaleń (K. Lelińska [w:] H. Bednarczyk, J. Figurski, M. Żurek (red.), 2004, s. 194).

W celu zapoznania się ze sposobami realizacji zadań związanych z orientacją zawodową uczniów w szkołach ogólnokształcących (szczególnie gimnazjalnych) przeprowadziłam w 2006 roku badania posługując się metodą sondażu diagnostycznego (narzędzie-kwestionariusz ankiety). Badaniami objęto 101 uczniów (zarówno chłopców, jak i dziewczęta) w wieku 16 i 17 lat. Byli to uczniowie I i II klas zarówno szkół średnich, jak i zasadniczych zawodowych usytuowanych w województwie lubuskim w następujących miastach: Zielona Góra, Żary, Nowa Sól. Celowo wybrałam taką grupę wiekową z tego względu, że uczniowie uczęszczali stosunkowo niedawno do gimnazjów, w związku z czym mają aktualne doświadczenia dotyczące omawianego zagadnienia.

Problem główny postawiony w niniejszych badaniach dotyczył m.in. tego, czy i jak pracownicy gimnazjów w tym wychowawcy, pedagodzy szkolni, nauczyciele poszczególnych przedmiotów przygotowują uczniów do podjęcia odpowiedniej decyzji zawodowej.

Tabela 1. Pracownicy gimnazjów zaangażowani w pomoc uczniom w wyborze szkoły, zawodu

L.p.	Wyszczególnienie	Liczba odpowiedzi	%
1.	pedagog szkolny,	22	21,8
2.	wychowawca klasy,	35	34,7
3.	nauczyciele poszczególnych przedmiotów,	17	16,8
4.	ktoś inny (kto?)		
	Przykład odpowiedzi uczniów: wicedyrektor	9	8,9
5.	NIKT	17	16,8

Źródło: opracowanie własne

Jak wynika z powyższej tabeli respondenci uznali, że spośród pracowników szkoły to wychowawcy klas byli osobami najbardziej zaangażowanymi w niesienie im pomocy w wyborze zawodu, szkoły (34,7%). Kolejną osobą, która pomagała im w dokonaniu właściwego wyboru był pedagog szkolny (21,8%). Niewątpliwie mniejszą rolę odegrali nauczyciele poszczególnych przedmiotów oraz pozostali pracownicy. Niestety zatrważający jest fakt, że aż 16,8% badanych nie otrzymała pomocy od nikogo.

Uczniowie w większości przypadków (69,3%) uznali, że w szkole podstawowej, gimnazjum mieli zagwarantowaną możliwość rozwijania własnych zainteresowań – uczestniczyli w kołach zainteresowań m.in. sportowych (np. siatkówka, koszykówka), muzycznych (gra na instrumentach, śpiew, taniec), teatralnych, poetyckich, plastycznych, informatycznych oraz nauka języków obcych. Niektórzy respondenci zaznaczyli, iż zajęcia, w których uczestniczyli były prywatne, odpłatne. Niestety aż 30,7% spośród badanych nie miała możliwości uczestniczenia w tego typu spotkaniach. Stwierdzili oni, że przyczyna tego stanu tkwi np. w braku środków finansowych w szkole, niezbyt dobrym kontakcie z nauczycielem prowadzącym dane koło zainteresowań, czy też brak takich zajęć, które odpowiadałyby uczniom.

Respondenci zapytani zostali o bardzo istotne zagadnienie m.in. o czynności, które wykonywali w gimnazjum w celu lepszego przygotowania się do podjęcia właściwej decyzji dotyczącej wyboru kierunku kształcenia. Wyniki z badań na ten temat zawiera tabela 2.

Tabela 2. Czynności wykonywane przez uczniów gimnazjalnych i ich wpływ na dokonany przez nich wybór zawodu

Wyszczególnienie	NIE wykonywałem tych czynności	TAK wykonywałem (am) te czynności i wpłynęły one na dokonany wybór zawodu:			
		bardzo dobrze	dobrze	przeciętnie	brak wpływu
		Liczba osób udzielających odpowiedzi			
- prowadziłeś (aś) tzw. zeszyt zawodoznawczy,	98	-	2	1	-
- odwiedziłeś (aś) poradnię psychologiczno-pedagogiczną (celem określenia do jakiej szkoły zawodowej możesz uczęszczać),	74	8	5	6	8
- odwiedzałeś (aś) różne szkoły zawodowe lub brałeś (aś) udział w spotkaniach z nauczycielami lub uczniami szkół zawodowych,	48	16	25	9	3
- uczestniczyłeś (aś) w spotkaniach z przedstawicielami poszczególnych zawodów,	48	19	26	6	2
- odwiedzałeś (aś) różne zakłady pracy,	84	5	8	3	1
- uczestniczyłeś (aś) w spotkaniach z doradcą zawodowym.	80	10	9	1	1

Źródło: opracowanie własne

Z tabeli nr 2 wynika niestety jak bardzo zaniedbana jest realizacja zadań związanych z orientacją zawodową uczniów. Tylko 3 osoby spośród 101 badanych prowadziły zeszyty zawodoznawcze. 74 osoby nie odwiedzały poradni psychologiczno-pedagogicznej, prawie połowa badanych nie odwiedzała szkół zawodowych, nie uczestniczyła w spotkaniach z pracownikami lub też uczniami tych szkół oraz nie uczestniczyła w spotkaniach z przedstawicielami poszczególnych zawodów. 84 osoby nie odwiedzały żadnych zakładów pracy, natomiast 80 respondentów nie miało możliwości uczestnictwa w spotkaniu z doradcą zawodowym. W związku z powyższym nic dziwnego, że ponad połowa badanych uczniów (54,5%) stwierdziła, iż zarówno szkoła podstawowa, jak i gimnazjalna nie przygotowała ich do podjęcia ich pierwszej w życiu decyzji zawodowej. Nie wiadomo jednak dlaczego ocena sposobu realizacji zadań związanych z orientacją zawodową szacował się na dobrym i przeciętnym poziomie (co przedstawia tabela 3).

Tabela 3. Ocena sposobu realizacji zadań związanych z orientacją zawodową prowadzoną w szkołach podstawowych i gimnazjalnych

Ocena sposobu realizacji zadań	Liczba odpowiedzi	%
a) bardzo dobry,	8	7,9
b) dobry,	44	43,6
c) przeciętny,	42	41,6
d) zły.	7	6,9

Źródło: opracowanie własne

Oprócz członków rodziny oraz pracowników szkoły pomocni uczniom w wyborze zawodu byli ich koledzy i koleżanki oraz znajomi, którzy uczęszczali już do szkół ponadgimnazjalnych (20 odpowiedzi).

Młodzi ludzie biorący udział w badaniach ustosunkowali się do moich propozycji dotyczących tego co byłoby im pomocne w podjęciu pierwszej w życiu decyzji zawodowej (tabela 4).

Tabela 4. Czynności, które mogłyby być pomocne uczniom w wyborze zawodu

WYSZCZEGÓLNIENIE	TAK	NIE	NIE WIEM
	Liczba odpowiedzi		
Informacje zawodowe w mass mediach	64	21	16
Badania lekarskie odnośnie przydatności do wykonywania danego zawodu prowadzone przez służbę zdrowia	58	31	12
Badania w poradniach psychologiczno-pedagogicznych	49	33	19
Wizyty w szkołach zawodowych	82	11	8
Wizyty w zakładach pracy	77	21	3
Inne (jakie?) Przykłady podawanych odpowiedzi: Rozmowy z rówieśnikami, Internet, opinie znajomych z danych szkół, informacje o zawodach, publikowanie zapotrzebowania na dane zawody, wsparcie rodziny	4	14	14

Źródło: opracowanie własne

Jak wynika z powyższej tabeli największym poparciem spośród wskazanych propozycji cieszyły się wizyty w szkołach zawodowych oraz zakładach pracy. Młodzi ludzie dużo wagi przywiązują również do informacji podawanych w środkach masowego przekazu. Pozytywnie ustosunkowali się również do badań lekarskich oraz (choć w mniejszej ilości) badań w poradniach psychologiczno-pedagogicznych.

Respondenci wskazali również na to, co decydowało w ich przypadku o wyborze takiej a nie innej szkoły ponadgimnazjalnej. Otóż w 82 przypadkach decydowały posiadane zdolności i zainteresowania, w 17 – opinie kolegów, w 2 przypadkach – sprawy finansowe takie jak np. bliskie usytuowanie szkoły a więc brak lub niewielkie koszty dojazdu. 12 osób wskazało również inne powody wyboru np. wysoki poziom kształcenia w danej szkole, łatwość uczenia się, dobrze płatny zawód, tradycje rodzinne, duże zapotrzebowanie na dany zawód.

Uczniowie w chwili obecnej oceniają dokonany przez nich wybór szkoły ponadgimnazjalnej jako: bardzo dobry – 30 osób, dobry – 53 osoby, przeciętny – 15 osób, zły – 3 osoby. W 61 przypadkach zawód, który młodzi ludzie chcą w przyszłości wykonywać jest zgodny z ich kierunkiem kształcenia. 14 osób uważa, że chciałoby pracować zupełnie w innym zawodzie np. kosmetyczka, lekarz, psychiatra, terapeuta, policjant, prawnik, psycholog, piłkarz.

W kwestionariuszu ankiety zapytałam respondentów o ich propozycje dotyczące pomocy uczniom w wyborze zawodu i szkoły. Niestety odpowiedź na tak postawione pytanie sprawiła niektórym trudności (nie odpowiedzieli na nie). Pozostali podali następujące propozycje:

- umożliwić młodzieży wcześniejsze sprawdzenie na czym polega praca na danym stanowisku,
- umożliwić kontakt z uczniami ze szkół zawodowych (zapoznać się z ich opinią),
- zapoznać z wymaganiami w poszczególnych szkołach,
- wskazać dokładne wymogi do wykonywania danego zawodu,
- przeprowadzać testy celem określenia zdolności,
- organizować wizyty w szkołach średnich,
- przedstawiać oferty wszystkich szkół z uwzględnieniem tego co dana szkoła oferuje uczniowi,
- umożliwić badania w poradni psychologiczno-pedagogicznej,
- wprowadzić praktyki zawodowe w pierwszych klasach szkoły średniej,
- zwiększyć liczbę spotkań z przedstawicielami poszczególnych zawodów,
- zapoznać z sytuacją na rynku pracy,
- zwiększyć liczbę spotkań z doradcą zawodowym,
- pomóc rozwijać zainteresowania.

Podsumowanie

Jak wynika z analizy zaprezentowanych badań przygotowanie szkół ogólnokształcących (a szczególnie gimnazjalnych) do realizacji zadań z zakresu orientacji zawodowej

nie jest zbyt dobre. Otóż wychowawcy klas są najczęściej wskazywani przez uczniów jako osoby pomocne w wyborze zawodu, rola pedagoga szkolnego również jest tutaj istotna, zdecydowanie mniejsza jest pomoc ze strony nauczycieli poszczególnych przedmiotów. Zdarzają się niestety sytuacje nie udzielenia uczniowi przez nikogo pomocy, pozostawienia go samemu sobie (17 osób spośród badanych).

Jeżeli chodzi o sposoby udzielanej pomocy w szkołach gimnazjalnych to niestety nie jest zbyt dobrze. Pomimo, iż w literaturze wskazuje się pewne propozycje pomocy to jednak rzeczywistość zdecydowanie od tego odbiega. Najczęściej uczniowie nie prowadzą zeszytów zawodoznawczych, nie odwiedzają poradni psychologiczno-pedagogicznych, nie odwiedzają zakładów pracy oraz nie uczestniczą w spotkaniach z doradcą zawodowym.

Częściej natomiast odwiedzają szkoły zawodowe oraz biorą udział w spotkaniach z nauczycielami ze szkół zawodowych, jak również uczestniczą w spotkaniach z przedstawicielami poszczególnych zawodów (53 osoby spośród 101 badanych).

Zarówno szkoła ogólnokształcąca podstawowa, jak i gimnazjalna jest negatywnie oceniana przez uczniów jeżeli chodzi o aspekt przygotowania ich do wyboru zawodu. Jednak pomimo to uczniowie uważają, że zadania związane z orientacją zawodową były dobrze realizowane. W tej chwili może nasunąć się pytanie dlaczego pojawiły się tak sprzeczne odpowiedzi?. Przypuszczam, że wynika to z niewiedzy uczniów, gdyż często nie orientują się jak pomoc z zakresu orientacji zawodowej powinna wyglądać.

Oprócz rodziny oraz pracowników szkoły pomoc młodym ludziom w wyborze zawodu udzielają najczęściej starsi koledzy i koleżanki, którzy już uczęszczają do szkoły zawodowej, bądź też rówieśnicy, którzy są w podobnej sytuacji.

Osoby stojące przed koniecznością wyboru zawodu uważają, że pomocne w ich sytuacji byłyby np. informacje zawodowe w mass mediach, badania lekarskie odnośnie przydatności do wykonywania danego zawodu, badania w poradniach psychologiczno – pedagogicznych, wizyty w szkołach zawodowych, czy też w zakładach pracy oraz publikowane materiały w których znalazłyby się informacje o zawodach oraz rynku pracy.

O wyborze przez uczniów danego kierunku kształcenia decydują najczęściej posiadane zdolności i zainteresowania, nie bez znaczenia są również opinie kolegów, sytuacja materialna w domu rodzinnym, czy też jak płatny jest dany zawód. Mimo wszystko dokonany wybór zawodu oceniany jest najczęściej jako dobry, bądź też bardzo dobry, chociaż nie każdy z obecnych uczniów szkół ponadgimnazjalnych chciałby z tym zawodem wiązać swoją przyszłość.

Niniejsza praca ukazała jak sędzę sposoby realizacji zadań związanych z orientacją zawodową uczniów przez szkoły ogólnokształcące. Niewątpliwie część zadań z tego

zakresu jest realizowana w sposób właściwy, jednak wiele jest jeszcze do zrobienia, szczególnie w szkołach gimnazjalnych.

Niestety sytuacja wielu polskich szkół nie jest najlepsza, często pomimo chęci ze strony kadry pedagogicznej brak czasu oraz brak środków finansowych na ten cel uniemożliwia odpowiednie realizowanie poszczególnych zadań. Uważam jednak, iż na orientacji zawodowej uczniów nie możemy oszczędzać ze względu na to, że konsekwencje źle wybranego zawodu odczuwane są nie tylko przez konkretne osoby, których sprawa bezpośrednio dotyczy, ale również przez całe społeczeństwo (gdyż skutki złej efektywności pracownika, braku zaangażowania, czy też dużego bezrobocia odczuwają wszyscy).

Literatura

- Bednarczyk H., Figurski J., Żurek M., *Pedagogika pracy. Doradztwo zawodowe*, Radom 2004.
Czarnecki K., Karaś S., *Profesjologia w zarysie*, Radom 1996.
Kargulowa A., *O teorii i praktyce poradnictwa*, Warszawa 2004.
Pedagogika pracy nr 47/ 2005.
Podoska-Filipowicz E., *Podstawy zawodoznawstwa, orientacji i poradnictwa zawodowego*, Bydgoszcz 1996.
Szajek S., *System orientacji i poradnictwa zawodowego*, Warszawa 1989.
Trzeciak W., Sołtysińska G., *Uczni wybiera zawód*, Warszawa 1993.
Wiatrowski Z., *Podstawy pedagogiki pracy*, Bydgoszcz 2000.

Rec. E. Baron-Polańczyk